

על ההצבעה: שיקולי הרע במיעוט

זה עתה סיימנו את הבחירות לרשויות המקומיות, וקולות של בחירות כלליות כבר נשמעים באוויר. נדמה לי שלא אחטא בספקולטיביות יתר אם אעלה את ההשערה שעוד מעט יתחילו בני דודנו העיתונאים והפוליטיקאים לספר ולהטיף לנו על מילוי חובתנו האזרחית: לכו להצביע! זוהי הזדמנות טובה לבחון כמה שיקולים רלוונטיים ביחס להצבעה, או במילים אחרות להציע לציבור חיסון כנגד ההטפות הנ"ל: לכו להתחסן!

עצם החובה להצביע: הצו הקטגורי

בטור 13 (ראה הרחבה בטור 122) עסקתי בטענה שאין טעם להצביע בבחירות מפני שהסיכוי שלך להשפיע הוא אפסי. המצב היחיד בו יש להצבעה שלך השפעה כלשהי על תוצאת הבחירות הוא כאשר המפלגה שאתה חפץ ביקרה מקבלת (כולל הקול שלך) מספר קולות שמתחלק בדיוק במספר הקולות של מנדט שלם (בבחירות האחרונות מדובר במעל 30,000 קולות). במקרה כזה אם לא היית הולך להצביע – מספר המנדטים של המפלגה היה יורד באחד. הסיכוי שמצב כזה יקרה הוא כמובן אפסי לגמרי.¹ לא שווה השקעה של שנייה אחת מזמנכם.

טענת הנגד המתבקשת היא: מה יקרה אם כולם יעשו את השיקול הזה? הרי כך תיווצר אנרכיה, "אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו". אבל גם בהנחה שהימנעות המונית מהצבעה היא אכן מצב רע שלא הייתי רוצה אותו (ראה על כך בהמשך), הסברתי שם שזה לא רלוונטי לדיון. כל אדם עושה את השיקול שלו וזה לא תלוי בשאלה מה אני עצמי עושה, בפרט אם אני עושה זאת בחשאי (כדי לא להשפיע על אחרים).

הסברתי שם שהנימוק היחיד שיכול להציע מענה לטיעון הזה הוא הצו הקטגורי, כלומר החובה לעשות את מה שהיית רוצה שיהיה לחוק כללי. השיפוט של צעד כלשהו, כלומר הקביעה האם הוא מוסרי או לא, נעשה דרך בדיקה של מצב היפותטי בו כולם עושים זאת. הסברתי שם שזהו מצב היפותטי (כלומר זה לא תלוי בשאלה האם באמת צפוי שכולם יעשו זאת בפועל), ולכן הוא בהחלט לא זהה לשיקול התוצאתי הנ"ל ("ואם כולם יעשו כמוך?!").

נימוק אחר נגד הצבעה

ישנו נימוק אחר נגד הליכה להצביע, והוא שאין מועמד או מפלגה שנראים לי ראויים. כידוע, בבחירות במחוזותינו אדם לא מצביע לטובת מי שהוא תומך בו אלא נגד מי שהוא מתנגד לו. במילים אחרות, הוא בוחר את מי שהכי פחות גרוע בעיניו. משמעות הדבר היא שבעצם רובנו לא באמת סבורים שמועמד כלשהו הוא מועמד ראוי. גם זו סיבה טובה לא ללכת להצביע.

האם נימוק כזה עומד בפני הטיעון מכוח הצו הקטגורי? לדעתי בהחלט כן. אם אין מי שראוי בעיניך, אל תצביע. אני בהחלט הייתי רוצה חוק כללי שבו כל מי שאין מועמד ראוי בעיניו לא יילך להצביע. זה לא דומה לשיקול הקודם, מפני שכאן אני לא נמנע מהצבעה בגלל עצלות או חוסר טעם. כאן זו גופא הצבעתי. אני מצביע בעד הוואקום, יען כי לדעתי הוא המועמד הטוב ביותר. ומזווית אחרת, גם אם הייתי רוצה ללכת להצביע במצב כזה מכוח הצו הקטגורי שליט"א, איזה פתק עליי לשים בקלפי? החוק הכללי שהייתי רוצה הוא שהוואקום הקדוש יהיה ראש הממשלה. זוהי האופציה הטובה ביותר מבין אלו שבפנינו.

יהיו מחמירים שוודאי יאמרו שבמצב כזה יש ללכת ולשים פתק לבן. כשלעצמי אני לא רואה בטקס מיותר שכזה טעם רב (בהמשך הדברים אסייג זאת). עדיף אפילו לומר כמה קפיטלעך תהלים בזמן הזה. אני מניח שאפילו צעד כזה עשוי להשפיע ולהועיל יותר.

הרע במיעוט

¹ אמנם בבחירות המקומיות האחרונות היה מקרה של תיקו בצפריה בין שני מועמדים. אבל שם מדובר על כ-250 מצביעים, וגם אז הסיכוי קטן מאד. כשמדובר בסקלות של המדינה אין שום סיכוי לזה. ראה על כך ועל הצבעה בכלל [דיון כאן](#).

כעת הגענו למחוז חפצנו: הפתרון המתבקש למצב כזה הוא ידידנו "הרע במיעוטו". הרי ברור שהמצב הטוב ביותר שהייתי רוצה בו הוא שהמועמד הפחות גרוע יקבל את המנדט. זה עדיף מאנרכיה (כשאינן כלל שליט). לכן החוק הכללי שהייתי רוצה הוא שכולם יצביעו בעד המועמד שהוא לדעתי (ואולי זה שלדעתם?) הרע במיעוטו. אם כן, לכאורה הצו הקטגורי מורה לנו להצביע לרע במיעוטו גם כשאיננו מועמד ראוי בעינינו.

ברקע הדברים ישנה ההנחה שבאמת הייתי רוצה את המועמד הרע במיעוטו. כעת אני רוצה לכפור בהנחה הזאת, ולטעון שלפעמים בכל זאת עדיף לא להצביע.

המאבק בירוחם

האסימון נפל לי בהיותי בירוחם, ולכן ארשה לעצמי להאריך מעט בעניין. ראש המועצה כשהגענו לשם היה מוטי אביצור. איש נעים הליכות וישר (עד כמה שידוע לי), שגם הצעיד את היישוב בכמה מישרים קדימה. עקב כמה כשלים חמורים במדיניותו שקוממו אותי קראתי לא להצביע לו, ואכן שומע ה' שוועת חסידיו והוא הפסיד בבחירות למועמד אחר, ברוך אלמקייס שמו. הברנש החדש התחיל להתעלל באופן שיטתי בעובדיו, ביישוב ובכלל תושביו, לנהוג בשחיתות ובשרירותיות ואף באלימות. התחילו להישמע קולות מחאה רפים, אבל הם עלו באינטרנט בצורה אנונימית (היה פחד אצל האנשים) וחלשה ולא היו אפקטיביים. החלטתי להרים את הכפפה ולפרסם מודעה בעיתון לאסוף מידע ולפתוח במאבק ציבורי נגדו.

פתחנו במאבק מר וארוך שנמשך מעל שנה. לאלמקייס דנן היה גיבוי עקבי ומפתיע ממנהיגי מפלגת העבודה דאז (אופיר פינס – שהיה אז שר הפנים,² דליה איציק, שמעון פרס ועוד). אי אפשר היה להדיח אותו, על אף שהפעלנו קשרים, חרשנו את הארץ ופנינו לכל אמצעי התקשורת. יתר על כן, היו לנו ראיות חד משמעיות לשחיתות גם במישור הפוליטי, ובוודאי במישור המנהלי, אבל לא הצלחנו אפילו לגרום למשטרה להתחיל לחקור. זאת על אף שעשינו עבורם חלק ניכר מהעבודה הראשונית (בנינו תיקים מסודרים עם ראיות שונות). גם בעניין תקשורת לא היו לנו הצלחות רבות. על אף שבהתחלה הערכתית שתוך כמה שבועות הבחור יוטל שותת דם על הקרשים, להפתעתי ולתסכולי לא הצלחנו להזיז מאומה.

הערה על הטור הקודם

באותם ימים חשבתי לעצמי מה אמורים לעשות במצב כזה תושבים של עיירות אחרות בפריפריה שאין להם קשרים עם פוליטיקאים ואנשי תקשורת כמו שהיו לכמה מאתנו. מה הסיכוי שלהם להזיז משהו? 0 עגול. מאידך, אין לי ספק שבמצב דומה שהיה נוצר בתל אביב או ירושלים, העולם היה מתהפך והברנש היה מודח לאלתר (יש סמכות לשר הפנים לעשות זאת גם בלי הליכים פליליים). אבל ירוחם לא מעניינת את אף אחד, לא בפוליטיקה ולא בתקשורת, ולכן גם לא במשטרה.

זה מזכיר לי את [דבריו של צחי הנגבי](#) על כך שיישובי העוטף לא מעניינים את אף אחד (אם היו נופלים טילים על תל אביב או ירושלים העולם היה רועד, אבל טילים על העוטף זו "תגובה מדודה"). מעניין שהעיתונות השתמשה בדבריו כדי לנגח את הממשלה, בעוד שהיא עצמה כמובן לוקה באותו דבר עצמו. גם אותה לא מעניין העוטף וגם לא ירוחם, אלא רק תל אביב וירושלים.

אגב, לאור דבריי בטור הקודם, ההאשמות כלפי המשטרה והממשלה הן חמורות ורלוונטיות, אבל דווקא ביחס לעיתונות יש לכך סוג של הצדקה חלקית. כפי שהסברתי שם, עיתונות פועלת משיקולי רייטינג, ולכן מי שאשם הוא בעיקר הציבור שלא מתעניין בירוחם אלא רק בתל אביב. אמנם אזכיר שהסברתי

² עלוב הנפש הזה, שמצטייר בציבור כ"מיסטר קליין", כיהן אז כשר פנים ונתן לאלמקייס גיבוי אקטיבי ועקבי. הוא לא היה מוכן להתייחס לתלונותינו, ואפילו לא ענה למכתבים ששלחנו. בסופו של דבר, אחרי כשנה וחצי הצלחנו לשכנע כתב של חדשות 1 בדרום להכין כתבה על המצב. ראינו שהכתבה לא מתפרסמת, ולשאלתנו הכתב עצמו סיפר לנו שמופעלים על המערכת לחצים פוליטיים כבדים לא לפרסם את הכתבה. אחרי כמה ימים של התלבטות, המערכת החליטה לשרד בכל זאת את הכתבה במבט לחדשות. ציפינו בקוצר רוח לשידור, ואכן בתחילת המהדורה הודיעו שצפויה כתבה על ירוחם. כשהגיעו לכתבה עצמה, המגיש פתח את דבריו ואמר להפתעתנו שהגיעה ממש כעת התייחסות משר הפנים, פינס מיודענו, שהוא מפטר את ראש מועצת ירוחם, ברוך אלמקייס. שוב כמובן "מיסטר קליין" הוכיח לעין כל את ניקיון כפיו. מתברר שכששמע שהכתבה על מחדליו עומדת להתפרסם הוא מיהר לפטר אותנו מיידית בהודעה לטלוויזיה, והסביר בטוב טעם ודעת שהוא לא מוכן לסבול שחיתות. מעניין מאד, איך מצפוננו הסלקטיבי מתעורר רק למשמע הידיעה שצפויה כתבת טלוויזיה. בדיעבד התברר לנו שאלמקייס שמע על פיטוריו דרך הטלוויזיה במהדורת החדשות הזאת עצמה. פינס לא העלה בדעתו לפטר אותנו, אלא כששמע שהדברים עומדים להתפרסם. עד כאן המצווה להוציא לשון הרע על רשעים. יידע הציבור ויבין.

שם שבאופן עקרוני עניין חשוב צריך להתפרסם ולהיות מדווח גם אם אינו מעניין, ולכן גם העיתונות אינה נקייה בנושא זה.

משמעותה של ההצבעה בעד הרע במיעוט

תיארת לי לכם בפירוט מה את המאבק בירוחם כדי שתבינו עד כמה רצינו שאלמקייס יודח. כבר היינו מותשים לגמרי, וכל יום שקלנו לחדול מהמאבק חסר התוחלת הזה. והנה, תוך כדי המאבק המתיש הזה (שהוציא לי את שאריות החשק שמעולם לא היה לי לעסוק בפוליטיקה), שאלו אותי החברים למי הייתי מצביע אם הבחירות היו נערכות היום. הם ציפו שאומר למוטי אביצור, הרע במיעוט. אבל להפתעתם עניתי שהייתי נמנע. שאלו אותי: אבל אז יש סיכוי שברוך אלמקייס היה עולה שוב. אמרתי להם: ואף על פי כן הייתי נמנע. עלתה שם שאלת הרע במיעוט, ואז הבנתי למה אני מתנגד למדיניות הרע במיעוט, ומדוע היא הרסנית. שם נפל אצלי האסימון.

מדיניות הרע במיעוט מביאה לכך שמועמד או מפלגה לא ישפרו את דרכם, שכן הם יודעים שלעולם מי שמאמין במדיניות שהם מייצגים (אבל בדרך כלל לא מקיימים) יצביע עבורם. מדוע? המחשש שמא ייבחר המועמד או המפלגה האחרת. וכך אין לאף מפלגה או אדם עניין ממשי לשפר את דרכם. כולנו התרגלנו לכך ששחיתות, התנהלות קלוקלת, חוסר עקביות, אי קיום הבטחות ומדיניות, או אפילו חוסר מדיניות, לא פוגעים בשום מפלגה. סקרים מראים שאף מועמד לא מאבד מכוחו בעקבות אירועים שהיו אמורים לחסל אותו. מה שחשוב הוא ההצהרות שמספקים והאווירה שמשרים. מדיניות הרע במיעוט אחראית באופן בלעדי כמעט להנצחת השחיתות והבינוניות השלטונית. לעולם לא צפוי לנו שינוי באופיו של השלטון אם נמשיך להצביע משיקולי הרע במיעוט.

כל אחד יכול לראות זאת במציאות בה אנחנו שרויים כבר שנים. דומני שלכל בר דעת ברור שבשנים הקרובות אנחנו נדונים למטוטלת נצחית של ליכוד-מערך-מפלגת מרכז כלשהי, שמתחלפים זה עם זה ולעולם לא משתנים. אגב, גם הדמויות שמאכלסות אותן לא באמת מתחלפות, אלא לכל היותר מחליפות פלטפורמה הלוך וחזור. לעתים נדירות מגיעה דמות חדשה (טוב שהטבע עושה את שלו. אנשים מזדקנים) ותוך זמן קצר מצטרפת למשחק הכיסאות הזה. דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת. זוהי תוצאה ישירה של הצבעת הרע במיעוט. אני מצביע עבודה, בלי תלות במעשיה ותפקודה, אחרת יעלה הליכוד, ולהיפך. המצב הקיים תקוע ומונצח ללא שום סיכוי לשינוי מהותי, בדיוק בגלל שכולנו מצביעים לרע במיעוט. אנחנו שואפים להכי פחות גרוע ואולי מקבלים אותו, אבל לנצח. לעולם לא נתקדם ממנו למשהו קצת יותר טוב. אין שום סיכוי לזה.

בעד האנרכיזם³

כאן כמובן עולה השאלה מהי האלטרנטיבה? איך אפשר לשבור את מעגל הקסמים הזה? האם לא נדונו להסתובב לנצח במשחק הכיסאות המוזיקליים הזה? כל פעם נצביע לרע במיעוט ולפחות נמנע הידרדרות למצב גרוע יותר. תפיסתי הוגדרה על ידי רבים כילדותית. אדם בוגר מתפשר עם המציאות ובוחר ברע במיעוט.

אבל אנשים לא שמים לב לכך שזהו בעצם מצב של שיווי משקל מקומי, שכן אנחנו נמצאים במצב שבו כל תזוזה תרע את מצבנו ובגלל החשש הזה אנחנו קופאים במקום ומצביעים לרע במיעוט. כך בדיוק אנחנו מנצחים את המצב הזה ומונעים ממנו להשתנות. טענתי היא שאם עשינו נכון את הדיאגנוזה, אז יש מוצא מהקיפאון הזה: לא להצביע. בטווח הקצר זה אמנם ירע את המצב כי השלטון שייבחר יזכה למעט לגיטימציה ומעט כוח, ויהיו עליו איומים של כוחות שיאיימו לבוא מבחוץ ולרשת אותו (מפלגות או מועמדים אחרים). יתר על כן, אולי ייבחר מישהו שאינו הרע במיעוט אלא רע יותר.

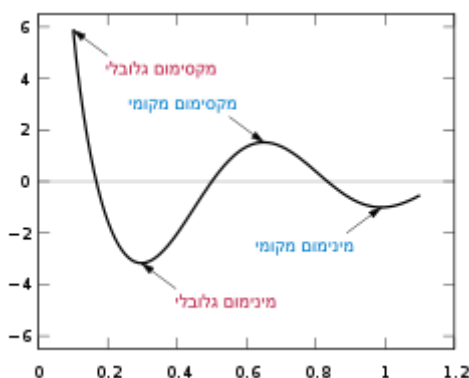
אבל עדיין אני מצדד בגישה שלא להצביע. ככל שיותר אזרחים לא יצביעו ייווצר ואקום פוליטי. נניח שאכן אי ההצבעה תהיה חוק כללי, ויווצר מצב שבו רק 20% מהאזרחים מצביעים. במצב כזה יש כוח שואב חזק לכוחות חדשים שייכנסו לשדה הפוליטי ויציעו אלטרנטיבות טובות יותר (כיום המוטיבציה היא אפסית כי נתח הקולות שהם יכולים לזכות בהם קטן למדי). ובכלל, ככל שיש תחלופה וחוסר ביטחון של המועמד בתפקידו ובכיסאו, כך ייטב מצבנו (ע"ע ביבי, שנראה כיום כאילו הוא קנה את הכיסא בטאבו ולכן אין שום דרך להשפיע עליו). אמנם נכון שאין ערובה לכך שהכוחות החדשים יהיו

³ ראו על כך ביתר פירוט במאמר [בנקודה](#) תשסט, וראו גם בשריית [כאן](#).

טובים יותר, אבל לכל היותר נחליף גם אותם. בסופו של דבר, התהליך האבולוציוני צפוי להביא אותנו למצב שהנבחרים ינהגו בצורה ראויה והגונה יותר, אחרת הם יוחלפו. בהסתכלות של תורת המשחקים ושיקולים כלכליים (שיקולי תועלת ושרידות אבולוציונית) זו כמעט תוצאה מתמטית של מדיניות הצבעה שלא מתנהלת משיקולי הרע במיעוטו. בדיוק במידה שהסטגנציה העכשווית היא תוצאה כמעט מתמטית של מדיניות הצבעה משיקולי הרע במיעוטו כמקובל במחזורותינו.

טענתי היא שלטווח הארוך אי הצבעה היא בכל זאת המדיניות הנכונה והמועילה ביותר, גם משיקולי הצו הקטגורי. גם אם זה יהיה החוק הכללי זה עדיף, שכן תהיה אנרכיה לטווח הקצר אבל שיפור בטווח הארוך. אני טוען שיש מקום להעדיף את הטווח הארוך על פני שיקולי הרע במיעוטו שרואים לנגד עיניהם רק את הטווח הקצר.

ניתן לחשוב על המצב שתיארתי כאן ככדורון קטן שעומד בראש המקסימום הלוקלי בציר שלמטה. אכן כל תזוזה לכל כיוון תביא בטווח הקצר לתוצאה גרועה יותר (ירידה למקום נמוך יותר), אבל אחרי שיצאנו מהמקסימום הלוקלי הזה וירדנו למצב גרוע יותר נפתחת בפנינו הדרך להגיע לנקודה גבוהה יותר (המקסימום הגלובלי מצד שמאל של הציור). החשש העכשווי מהירידה המקומית מונע מאיתנו לזוז וכך להגיע לנקודה טובה יותר.

ביטוי ספרותי משעשע לתהליך הזה נמצא אצל דגלס אדאמס:⁴

חללית נוחתת על כדור הארץ, רובוט יורד מהחללית ואז הוא הרים יד אחת: "פניי לשלום, אמר, והוסיף אחרי רגע ארוך של חריקות נוספות "קחו אותי אל ראש-הלטאה שלכם" [...]. "מוצאו מדמוקרטיה עתיקה מאוד, אתה מבין..." "אתה מתכוון שהוא בא מעולם של לטאות?" "לא", אמר פורד, שבאותו זמן כבר היה מעט יותר הגיוני ופיכח משהיה קודם, לאחר שסוף סוף אולץ בכוח לשתות את הקפה. "זה לא פשוט עד כדי כך. זה לא מתקרב לשום דבר מובן עד כדי כך. בעולמו, האנשים הם אנשים. המנהיגים הם לטאות. האנשים שונאים את הזוחלים, והזוחלים שולטים באנשים.

"מוזר", אמר ארתור, "חשבתי שאמרת שזו דמוקרטיה." "אמרתי", אמר פורד. "זו דמוקרטיה." "אם כך", אמר ארתור וקיווה שאינו נשמע סתום עד כדי גיחוך, "מדוע אין האנשים נפטרים מן הלטאות?" "האמת היא שהדבר פשוט אינו עולה על דעתם", אמר פורד. "לכולם יש זכות בחירה, וכולם פחות או יותר מניחים שהממשלה שבחרו בה קרובה פחות או יותר לממשלה שהם רוצים בה."

אתה מתכוון שהם עצמם בוחרים בלטאות?" "בהחלט", אמר פורד במשיכת כתפיים, "כמובן." "אבל", אמר ארתור והעלה שוב את השאלה הגדולה, "למה?" "מפני שאם לא היו בוחרים בלטאה", אמר פורד, "הייתה הלטאה הלא נכונה עלולה לתפוס את השלטון"...

הצבעה בפתק לבן

אגב, כאן המקום לחזור להצבעה של פתק לבן. כעת ניתן לומר שפתקים לבנים עדיפים על אי הצבעה פסיבית. כך ברור יותר לכל שיש נתח נכבד מהאזרחים שלא מוכן להצביע בגלל שהוא מחפש שיפור

⁴ היו שלום ותודה על הדגים, פרק 36.

ושינוי, וזה עצמו קורא לכוחות חדשים לנסות ולזכות באלקטורט הזה ומפשיר את הקיפאון (ואור יקרות). אם אנחנו סתם לא הולכים להצביע אנשים יכולים לחשוב שאין לאנשים כוח להשקיע בהצבעה ומדובר באדישות. כך מועמדים חדשים לא יגיעו כי הם יניחו שאלו הנצחיים לעולם ימשיכו לקבל את מירב הקולות. לכן זהו מצב שפחות קורא לכוחות חדשים להיכנס לזירה. פתק לבן מדגיש שאי ההצבעה היא בגלל שאין מועמד ראוי, ובכך נקראים מועמדים חדשים לזירה לנסות ולזכות באלקטורט הפנוי. לביטוי ציורי של גישה כזאת (נישט שבעס גערעט) על ידי מאיר אריאל ראו [כאן](#).

הסתייגות: אפוקליפסה עכשיו

יש אנשים רבים ששמעו ממני את התזה הזאת והגיבו מתוך אינסטינקט אפוקליפטי. אם תצביע מרצ, עבודה, או ליכוד, העולם יתמוטט. בגישה הילדותית שלך, כולנו כבר לא נהיה כאן כשהשיפור המיוחל על ידך יגיע.

אז כך. אם באמת להערכתו של מישהו התוצאה המיידית הצפויה היא חידלון וחורבן, זה אכן נימוק נכון לאמץ את הרע במיעוטו ולהתעלם מהטווח הארוך (שכן אחרת פשוט לא נהיה כאן כשהוא יגיע). טענתי היא שלא תמיד זהו המצב. יתר על כן, אני טוען שספציפית לעת הזאת, למרות שכולם (קונצנזוס שמורכב משילוב של אינטרסנטים ושוטים) מנסים לשכנע אותנו בנחיצות ההצבעה ה"נכונה" (לרע במיעוטו), זה ממש לא המצב.

חשוב להבין שהערעור הזה על הצעתי מתבסס על התוצאה שצפויה לקרות בפועל ולא על השיקול ההיפותטי של קאנט (רק אפשרות להיכחד בפועל היא סיבה לא להימנע מהצבעה). אבל גם אם אני אישית לא אצביע, זה בין כה וכה לא ישנה מאומה בפועל (זה רלוונטי רק לטיעון של הצו הקטגורי, שכאמור הוא היפותטי במהותו). לכן נראה לי שהתזה לא להצביע עומדת גם בערעור הזה.

יותר מכך, כפי שהסברתי גם לו כולנו לא היינו מצביעים, עדיין אני לא שותף לאפוקליפסות הללו. אם שרדנו עד כה למרות המנהיגות העלובה שזכינו לה, אין סיבה שלא נשרוד גם הלאה. להכחיד עם או מדינה זה עסק לא קל, וזה לא קורה כל כך מהר. אני חושב שיש גבולות גזרה שכל המפלגות שהזכרתי לא יעברו, ובסך הכל לדעתי המצב הביטחוני והכלכלי של המדינה לא יהיה מאד שונה אם היא תונהג על ידי מרצ, הליכוד, הבית היהודי, לפיד, כחלון, או העבודה. בוודאי לא שוני עד כדי חידלון. כיום המצב הוא שהנסיבות מכתובות את מה שהממשלה עושה, ולכן לא ממש משנה מי בדיוק יושב שם ("דברים שרואים משם..."). ומכאן שלפחות במצבנו כיום אין סיכון קיומי משמעותי במדיניות של אי הצבעה. ואפילו אם נסכים על אי הצבעה כהסכמה חברתית (חוק כללי. השיקול ההיפותטי של קאנט), עדיין התפלגות הקולות תהיה בערך כפי שהיא היום. אחוז ההצבעה יירד בכל המפלגות אבל אין סיבה להניח שהתוצאה השלטונית תהיה שונה.⁵ בקיצור, אל תפחידו אותנו עם אפוקליפסות. זה חלק ממקהלת הרע במיעוטו שמביאה לסטגנציה העכשווית.

שיקול דומה

אוסף כאן עוד שיקול. כבר כתבתי כאן בעבר שבמישור הפוליטי-ביטחוני, שעליו מדברים כל הזמן, לא באמת יקרה שום דבר בלי שום קשר למי יאחז בהגה השלטון. הנסיבות מכתובות קיפאון מדיני וסטגנציה ביטחונית, ואין שום הבדל בין זהבה גלאון, לפיד, בנט, או ביבי, לעניין זה. כולם יעשו דברים די דומים בסקלה הגדולה. אף אחד לא יביא שלום, וכולם יעשו לנו מלחמות קטנות מדי פעם. "לנצח נאכל חרב". זוהי בעצם סיבה לא לתת את הקול שלי למפלגה בגלל מצע ביטחוני ומדיני. מה שניתן לשינוי ולכן רק בו כדאי להתמקד הוא דווקא מדיניות כלכלית, ומצע חברתי-תרבותי. אבל אנחנו תמיד ממשכנים את כל אלו לטובת אפוקליפסות ביטחונית (אם נצביע לפי יושר ושיקולים כלכליים-חברתיים המדינה תתמוטט ולא יהיה מי שיהנה מזה). אם לא נצביע לאף אחד כי אף אחד לא מעורר בנו אמון ולא מתנהל בצורה הגונה, החשש הוא שהמדינה תתמוטט ביטחונית. כך אנחנו במו ידינו מביאים לסטגנציה גם בתחומים שבהם יכול היה להיות שינוי ושיפור.

לטענתי אין שום מניעה לאיש ימין פוליטי להצביע מרצ אם הוא חושב שהם יובילו מדיניות טובה יותר לטעמו במישורים החברתיים והכלכליים, גם אם לדעתו המצע המדיני-ביטחוני שלהם הוא אסון. זה בין

⁵ אבל ההשפעה לטווח הארוך כמובן קיימת. שהרי הוואקום האלקטורלי עדיין קורא לכוחות חדשים להחזיר את המצביעים לקלפי ולזכות בקולותיהם.

כה וכה לא משנה כלום. אבל השכם והערב שוטפים לנו את המוח באפוקליפסות ביטחוניות ומדיניות, ואנחנו הולכים שבי אחריהן ובכך מונעים שיפור גם במישורים שהוא יכול להתרחש. השיקול הזה לא זהה לקודם אבל לוגית הוא מאד דומה. כאן המסקנה היא כן להצביע (למישהו אחר מזה שאנחנו נוטים אליו) ולא להימנע מהצבעה, אבל המכניזם שמונע מאיתנו לעשות זאת נראה דומה מאד לזה הקודם. גם כאן זהו סוג של הרע במיעוטו, כלומר של טווח קצר נגד טווח ארוך. כך למשל איש ימין חושב לעצמו: ביבי אמנם לא ישר ואמנם הוא מאויים בכל מיני כתבי אישום בנושאים שונים ומגוונים, ואמנם הוא מתנהל כאילו שהמדינה שלו בטאבו, ואמנם שרה מבלבלת את המוח של כל המדינה ומטרפדת את ענייני המדינה, אבל עדיין הוא היחיד שיכול לדאוג לנו ביטחונית (עיינו הרואות את ה"ביטחון" המופלא בו אנו שרויים), לכן חשוב שכולנו נצביע לו. לכן שום בעיה שימצאו בהתנהלותו של ביבי לא תזיז אותו ממקומו. זהו המרשם לסטגנציה שבה אנחנו נמצאים. מזכיר לכם את המקסימום המקומי? אכן כן. אנשים לא מבינים שעדיף לא להצביע לו, ובכך אמנם ליטול על עצמנו סיכון ביטחוני קטן (לדעתם), כדי לקבל רווח לטווח הארוך. כך אנשים ילמדו שאם הם לא ישרים הם לא ייבחרו.

הסתייגות: הרע במיעוטו או הטוב במירעו

חשוב להזכיר כאן הסתייגות נוספת. השיקול שלי נראה קצת אוטופי. האם תמיד כשיש מישהו שיש לו חיסרון כלשהו לא נצביע עבורו? האם אנחנו מחכים עד שיבוא המועמד המושלם (ליתר דיוק: עד שמי שייבחר יתנהל בצורה מושלמת ויזכה שוב בקולנו), ורק אז נלך להצביע? זה נשמע טהרני ולא סביר. זה כבר באמת ילדותי. קשה לצפות למועמד מושלם שכן כולנו בני אדם, ולכן לא סביר להשעות את השתתפותנו במעשה הפוליטי עד שיווצר מצב מושלם.

בקצרה אומר על כך שלדעתי צריך להבחין כאן בין שיקולי הרע במיעוטו לשיקולי הטוב במירעו. העיקרון שאני מציע הוא לא להצביע לרע, גם אם מדובר ברע במיעוטו, עד שיגיע הטוב. אבל אם הטוב שבפנינו אינו מושלם, כאן יש מקום לבחור בו למרות שאינו מושלם (לפחות כשאינו משהו טוב יותר). העיקרון הוא שלא מצביעים למישהו רע, אבל כן מצביעים למי שאינו מושלם (לא לגמרי טוב). ניתן לכנות זאת בחירת הטוב במירעו. בשפה של תורת המשחקים ניתן אולי לומר שאנחנו לא אמורים לפעול משיקולי מקסימום (מקסימום בין המינימומים – הרע במיעוטו) אלא משיקולי מינימקס (המינימום הנגיש בין המקסימומים האפשריים – הטוב במירעו). לניסוח תמציתי של העיקרון הזה ראו אצל אראל סגל (לא העיתונאי) [כאן](#).

ההנחה ביסוד העניין היא שטוב ורע אינם שני ניסוחים לאותו דבר. זה לא נכון שמי שאינו מושלם ניתן לכנות אותו מעט רע או מעט טוב. יש הבדל בין מעט רע למעט טוב, וזו לא רק הסתכלות על חצי הכוס המלאה או הריקה של אותה כוס. השאלה החשובה היא האם המצב כרגע נחשב כטוב לא מושלם או כרע לא מוחלט, וזה לא אותו דבר. להבחנה כעין זו ראה [מאמרנו לשרש השני](#) (בעקבות ההבחנה של רוברט נוזיק בין סחיטה לפיתוי. ראה עליה בטור 8).

דוגמה: הלכת רבי אלעאי

אקנח בדוגמה הלכתית לעיקרון הזה. בכמה מקומות בש"ס מובאת מימרא של רבי אילעאי לגבי מי שחושב שיצרו מתגבר עליו (מו"ק יז ע"א):

דתניא רבי אילעאי אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו

וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא.

ישנם כמה פירושים למימרא הזאת, אבל על פי הפירוש הפשוט רבי אילעאי מנסה למזער נזקים. אדם שרואה שאינו יכול למנוע את הנזק הרוחני הצפוי אמור למזער נזקים (שיעבור עבירה אבל לפחות בלי חילול השם), כלומר לבחור באופציה של הרע במיעוטו.

אבל גם זה נאמר רק כאשר ברור שיתרחש הרע וכל השאלה כיצד למזער אותו. במקרה שלנו אני מציע דרך שלטווח הארוך יהיה טוב (או יותר טוב). במצב כזה ודאי לא נכון ליישם את מדיניותו של רבי אילעאי. יתר על כן, אפילו לגבי המצב שבו עוסק רבי אילעאי, כותבים הרא"ש והרי"ף שם:

וליתא לדרבי אלעאי אלא אף על פי שמתגבר יצרו עליו מיבעי ליה ליתוביה בדעתיה דקי"ל

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

כלומר הם שוללים קטגורית את המדיניות של הרע במיעוטו אם מדובר ברע. יש מקום לבחור את הטוב במירעו אבל לא את הרע במיעוטו.⁶

⁶ לדיון רחב יותר על בחירת הרע במיעוטו בהלכה והלכת רבי אילעאי, ראה [מאמרנו](#) במידה טובה תשסז, פי חיי שרה (מופיע גם בספרנו, לעשות מצוותיך).